

SYEDRA ANTİK YERLEŞİMİ MOZAİKLERİ

MOSAICS OF SYEDRA ANCIENT CITY

Füsun TÜLEK*

Özet

Dağlık Kilikia Bölgesi'nin en batısındaki antik kentlerden biri olan Syedra Kenti'nde yerel müze uzmanlarının kurtarma kazıları sonucu Alanya Müzesi'ne kaldırılan zemin mozaikleri Müze'de sergilenmektedir. Syedra mozaiklerinde Hylas'ın Kaçırılması ve Balıkçı Eroslar Deniz Peyzajı gibi mitolojik kahraman ve temalar işlenmiştir. Argonotların Yolculuğu mitinde Hylas, ancak Herakles'in eşlikçisi olarak var olmuştur. Hylas'ın yolculuk esnasında karaya çıktığında kaybolması ile mitolojide son derece az yer kaplamıştır. Hylas miti tümü ile tanrı Herakles ve kültü ile ilişkilidir.

Tanrı ve kahraman Herakles, Klasik Dönem'den başlayarak Roma Dönemi dâhil klasik kültürün toplumlarında derin etki ve izler bırakmış; insanüstü güçlere sahip ve her mücadelesinde "daha da güçlü" olmuştur. Syedra halkının kültürel zenginliği, kentin ekonomik gücü ve sosyal refahı ile doğru orantılıdır. Syedra aşağı kentteki liman, Syedra halkının deniz ticaretine katılmasında etkin işlev görmüş ve kentin deniz yolu ile dönemin egemen kültürleri ile içi içe olmasını sağlamış olmalıdır. Yapılarını bezedikleri zemin mozaikleri Akdeniz ile ortak kültürel ve ekonomik bağları göstermektedir.

Anahtar Sözcükler: Dağlık Kilikia, Zemin Mozaiği, Hylas, Herakles, opus tessellatum, Liman, Deniz Ticareti.

Abstract

Syedra, one of the westernmost ancient cities of Cilicia Trachea, yielded floor mosaics during the rescue excavations conducted by the local museum archaeologist and lifted to the Alanya Museum to put on display. Syedra mosaics illustrate figural scenes with themes of mythological heroes and gods, such as the Abduction of Hylas and the Fisherman Erotes in Seascape. Depiction of Hylas in ancient art is rare. Hylas only existed as an accompany to Heracles in the Voyage of Argonauts. The myth of Hylas occupies a little place in mythology, as the hero disembarked during the voyage and got lost. The Hylas myth is entirely related to the god Heracles and his cult. Heracles, starting from the Classical period, left deep impressions and traces on societies to the Roman period. He has superhuman powers and has become "more powerful" in every struggle.

The cultural wealth of the people of Syedra is directly proportional to economic power and social welfare. The port in the lower city of Syedra must have functioned effectively in the participation of the people of Syedra in maritime trade and ensured that the city was intertwined with the dominant cultures of the period by sea. The floor mosaics that adorn their buildings show the shared cultural and economic ties with the Mediterranean.

Keywords: Cilicia Trachea, floor mosaics, Hylas, Heracles, opus tessellatum, harbor, maritime trade.

* Prof. Dr. Füsun Tülek, Kocaeli Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Kocaeli/TÜRKİYE, fusuntulek@kocaeli.edu.tr ORCID: 0000-0001-8652-6019

GİRİŞ

Syedra Antik Kenti'nde açığa çıkarılmış ve Alanya Müzesi'ne kaldırılarak Müze'de sergilenen iki ayrı figür betimli zemin mozaiği ve yalın bezemeli bir koridor zemin mozaiği, Dağlık Kilikia Bölgesi ve Syedra Kenti'nin kültürel zenginliğine ışık tutmaktadır. İlgili zemin mozaikleri orta panolarında figürlü betimlerinin temalarına göre Hylas'ın Kaçırılışı Mozaiği, Balıkçı Eroslar ve Denizel Peyzaj Mozai ği olarak adlandırılmışlardır[1].

Alanya ilçesi, antik Coracesium Kenti'nin, 20 km kuzeydoğusunda konumlu olan antik Syedra Kenti, ±400 m rakımda Asartepe üzerinde kuruludur. Antik kentin yukarı şehir kısmı Asartepe'nin denize bakan ±250 m yüksekliğinde güney yamacında sütunlu cadde, hamam ve benzeri anıtsal yapıları ile başlayıp kıyıda Adataş mevkiinde, aşağı kentte antik limana kadar uzanmaktadır[2]. Syedra kenti, yayılım alanı, anıtsal yapıları ve limanı ile Dağlık Kilikia Bölgesi'nin en batısında büyük bir antik yerleşim özelliği göstermektedir. Ilıman Akdeniz iklimi ve bitki örtüsüne sahip antik Syedra Kenti'nin üzüm bağları ile süslenen bereketli topraklarını yamaç ve tepelerde Sedir ağaçları taçlandırmıştır[3]. Syedra halkının, ürettiği şarabı yine kendi ürettiği amphorae[4] ile deniz ticaret ağına katılarak pazarladığı arkeolojik ve epigrafik araştırmalardan anlaşılmaktadır. Kent, hemen doğusunda, sıralı yer alan Selinus ve Antiochus ad Cragum gibi kıyı kentleri ile Dağlık Kilikia Bölgesi'nin batısında canlı bir ticari ve kültürel ortam oluşturmaktadır.

1960'lı yıllarda epigrafik ve arkeolojik araştırmalar 1990'lı yıllarda Alanya Müze Müdürlüğü arkeolog ve uzmanları ile sürdürülmüş ve son beş yıldır da güncellenen arkeolojik yüzey araştırmaları, sistematik bilimsel kazılar ile sürmektedir[5]. Yukarı şehirde yapıların Hellenistik Dönem özellikleri gösteren duvar örgülerine sahip olduğu[6] ve ele geçen yazıtlar da kentin tarihini en eski MÖ 1. yüzyılın üçüncü çeyreğine tarihlerken, Müze Kurtarma Kazıları'nda açığa çıkan siyah firnisli seramikler ise MÖ 5. yüzyıl özellikleri göstermişlerdir[7]. Sistematik kazıları çok yeni başlamış[8] kentin MS 1. yüzyılda sikke basmaya başladığı ve yazıtlardan bilinen en parlak döneminin MS 3. yüzyıl İmparator Septimius Severus Dönemi olduğu anlaşılsa da kuşkusuz kentin geçmişi çok daha eskiye gitmektedir[9].

Geçmişteki arkeolojik yüzey araştırmaları, Müze Kurtarma Kazıları ve müsadere yolu ile belgelenen ve Alanya Arkeoloji Müzesi'ne kazandırılan arkeolojik kültür varlıkları arasında zemin

---

[1] Syedra Kenti mozaikleri Kültür Varlıkları Müzeler Genel Müdürlüğü ve Alanya Müze Müdürü Dr. İsmail Karamut'un izin ve destekleri ile Doktora tez projesi kapsamında bu yazının yazarı tarafından incelenmiş ve bilimsel olarak çalışılmıştır. Ayrıca, yazar tarafından Türkçe olarak Alanya'da ve İngilizce olarak Portekiz'de Bildiri olarak sunulmuş ve yayınlanmıştır (Tülek 2011, Tülek 2007). Sayın Karamut'a bilimsel yaklaşım ve yorumları ve de desteği için minnettarım. Mozaiklerde kullanılan malzeme ve özellikle mermer üzerine yaptığımız bilimsel sohbeti eşsiz değerdedir.

[2] Karamut 1995, 77.

[3] Bean- Mitford, 1970, 108- 110.

[4] Autret- Rauh 200, 112, Fig.5c.

[5] Bean ve Mitford 1962; Bean ve Mitford 1965; Bean ve Mitford 1970; Rosenbaum – Huber – Onurkan 1967; Karamut 1995, 1996, Can 2016, Ergürer 2017.

[6] Huber 1992, 36.

[7] Karamut 1996, 53.

[8] Ergürer vd. 2022, 289- 310.

[9] Karamut 1995, 81.

mozaikleri de bulunmaktadır. Günümüzde Alanya Müzesi'nde sergilenen mozaikler, Syedra Aşağı Kenti'nde iki ayrı alanda bulunmuş Hylas ve Deniz Peyzaj mozaikleri ve geometrik motifli kısımlar parçalar halinde sergilenmektedirler. Antik dönem yapılarını bezeyen bir görsel sanat medyası olan mozaik eserlerin, kentin çok sayıda kamusal yapı ve konutlarını süslemesi dönemin kültürel özelliğidir. Ticari ve ekonomik olarak gelişmiş, sosyal refah ve yüksek kültürünün göstergesini görsel medya ile bezenen anıtsal yapılara yansıtan bir kentte, mozaik ile bezeli çok sayıda yapının yanı sıra mozaik sanatçıları ve belki de özgün biçem geliştiren, bir veya birden fazla mozaik işliği de olması beklenir.

Kentin Mozaikleri

Günümüze değin kentte açığa çıkmış mozaiklerin tümü zemin mozaikleri olup *opus tessellatum* tekniğindedir. Hemen tümü kireç taşından oluşan taşçıklar ile çok renkli üretilmiş mozaiklerde, figürlü panolar, ana temayı oluşturmakta ve geometrik ve floral bezemeler ise mozaik desenin yardımcı ögeleri olarak tasarımı bütünleyici işlev görmektedirler. Figür betimli zemin mozaiklerinden ilki, aşağı kentten, bugünkü Seki köyünden, 1976 yılında müzeye götürülmüş[10] ve ikincisi ise 1994 yılında Kurtarma Kazısı yapılarak müzeye taşınmıştır. Figürlü mozaiklerden ilkinde mitolojik kahraman Hylas'ın yaşamına ilişkin bir tema işlenirken ikincisi ise yine mitolojik bir başka figür, Eros ve çevresinde balıklar ile birlikte betimli bir denizel peyzaj temalıdır. Ayrıca, yukarı kentte, son bilimsel kazılarda Büyük Hamam'ın Herakles mozaiği açığa çıkarılan eksedralı salonun, burada, hamamın batı duvarı dışında bulunan dar tonozlu koridor zemin mozaiği de figürlü olmasa da burada tanıtılacaktır[11].

Hylas'ın Kaçırılması Mozaiği (Fig. 1)

Ortadaki figürlü panonun alt yarısı ve çerçeve bezemeleri kısmen tahrip olmuş mozaik, 1.60 x 1.70 m boyutunda merkeze alınan figürlü orta panosu ve onu çevreleyen bezemeleri ile 4.74 x 4.70 m boyutunda bir yapının zeminini kaplamaktadır. Mozaik, dıştan içe doğru iç içe çerçeveler oluşturan önce dar ve sonra geniş bantlar ile çevrilidir. Dar bantlarda siyah-beyaz dik ve baş-aşağı yerleştirilmiş eşkenar üçgenler veya diğer bir tanımı ile *"karga adımları"* ve çok renkli tekli sarmal belik- yine bir başka tanımı ile *"giyoş"* olmak üzere geometrik motifler uygulanmıştır. Geniş bantlarda ise bir avcıyı öykünen Eros ve yaban hayvanları ile kenger sarmalı olmak üzere figürlü ve floral bezemeler görülmektedir.

Dıştan içe doğru ardışık çerçeveler, önce ince siyah ve kalın beyaz bantlar ile başlamakta ve siyah ve beyaz renklerde dik ve baş aşağı üçgenlerden oluşan iki bandın arasında tekli sarmal belik- *'giyoş'* motifli bir bant ile devam etmektedir. Nihayet ince siyah bir şeritten sonra yalın geometrik motifli çerçeveler yerini geniş bir figürlü çerçeveye bırakır. Adeta bir friz şeklinde yan yana betimlenmiş figürler arasında kanatlarını bir pelerin gibi giymiş ve elinde mızrak tutan avcı Eros figürleri ve kaçan veya kovalayan hayvanlar ile bir *venatio* –av sahnesi oluşturulmuştur. Frizde avcı tarafından avlanan leopar ve yaban domuzu gibi yaban hayvanlarının yanı sıra

[10] Müze kayıt bilgilerinden 1974 yılında mülk sahibinin bildirmesi üzerine mozaik hakkında bilgi edinilmiştir. (Tülek 2004, Tülek 2006). Mozaik yerinden kaldırılarak 1976 yılında müzeye götürülmüştür (Huber 1992, 33).

[11] Yazar doktora tezi çalışmasında belirtilen mekanı üstü açık ve sağlam durumda görmüş ve fotoğraflayarak belgelemiştir. Tez içinde değerlendirilmeyen mozaik, bir belge olarak buraya eklenmiştir.

köpek ile yapılan bir tavşan avı da betimlenmektedir. Beyaz bir fon üzerine hızlı bir devinim içinde betimlenmiş Eros ve hayvan figürlü çerçeveden sonra siyah fon üstüne çok renkli dolgun kenger yapraklarının iri dairesel kıvrımlarının sarmalı geniş bir bant halinde merkezdeki panoyu çevrelemektedir. Kenger yaprakları kıvrımlarının ortasını iri yapraklı çiçek veya nar ve armut gibi meyve betimleri doldurmaktadır.

Figür betimli merkezi panonun alt yarısı tahrip olduğundan betimlenen sahnenin tümü bilinmemektedir. Bir doğa peyzajının betimlendiği panonun sağ ve sol kenarında birer ağaç gövdesi görülmektedir. İzleyene göre sağdaki ağacın dalında bir kuş aşağı bakar ve olan bitenleri izler durumda betimlidir. Soldan sağa bedeninin üstü çıplak gösterilmiş su perileri olan üç kadın ve önde, baş hizası ortadaki kadının göğüs hizasına gelen, bir erkek betimlenmiştir. Kadınların omuzlarına düşen uzun sarı ve kızıl saçlarını şualı birer diadem taçlandırmakta, iri sürmeli gözleri ve kırmızı dudakları oval yüzlerini ve pazu bantlar ise çıplak kollarını süslemektedir. Kadınların bedenleri çıplak göğüs ve göbek kısımları vurgulanarak açıktan koyuya doğru krem, sarı, pembe ve kırmızı renk tonlarının yumuşak geçişleri ile renklendirilmiş ve hacim kazandırılmıştır. Figürlere, yumuşak renk geçişleri ile adeta bir *sfumato* tekniği uygulanarak cismanilik kazandırılmıştır.

Ayakta duran su perilerinin önünde kısmen yere diz çökmüş bir erkek figürü, omzuna düşen uzun sarı saçları, sakalsız temiz oval yüzü, geniş alınlığı altında iri gözleri, sıyrılan mor pelerinin altında beliren güçlü kasları ile genç bir erkektir. Genç erkeğin arkasında ayakta duran su perilerinden soldaki saçlarından tutmuş çekmekte, kendini savunmak üzere kaldırdığı sağ kolunu ortadaki peri kavramış onu zapt etmektedir. Bize göre kompozisyonun sağında betimli su perisi ise biraz mesafeli durmakta ve mozaik tahrip olduğundan bu zor kullanma eylemine nasıl katıldığı anlaşılamamaktadır. Erkek figürün sol omzunun aşağıya doğru eğimli olması sol kolu ve dizi ile yerden destek alarak ayakta durmaya çalıştığını göstermektedir. Kuşkusuz Syedra mozaiğinde betimlenen figürlü sahne mitolojik bir öyküyü canlandırmaktadır. Üç su perisinin bir erkek figürü istemi dışında zor kullanarak alı koyma sahnesi mitolojide Argonotların Yolculuğu'na katılan *"Hylas'ın Kaybolması"* öyküsünü çağrıştırmaktadır.

Mysia bölgesinde Kius çayı su perilerinden biri erkek güzeli, yakışıklı Hylas'a âşık olur ve onu zorla alı koyar. Syedra mozaiğinde Hylas'ın öyküsünün *nymph*- su perileri tarafından suyun içine çekilme anı betimlenmiştir. Mitolojik öykünün bize aktarılışına göre Theiodamas oğlu Hylas, Argonotların Yolculuğu'na ok ve yayının taşıyıcısı olduğu hamisi Herakles ile katılmıştır[12]. Argonotların teknesi Mysia kıyılarına geldiğinde Hylas akşam yemeği için su bulmak üzere karaya çıkar. Yerel halkın Pegae dedikleri kutsal bir su kaynağına geldiğinden suya yakın *nymphai*- su perileri geceden beri tanrıça Artemis'e ilahiler söyleyip dans etmektedirler. Hylas tunçtan testisine suyun içine daldırdığında onu fark eden su perisi Cypris öpmek için sol kolunu Hylas'ın boynuna dolar ve sağ eliyle sağ dirseğinden tutarak suyun içine çeker. Hylas'ın gecikmesi teknede kaygıya neden olmuş ve Herakles kıyıya çıkıp onu aramaya koyulmuştur[13]. Böylelikle de Herakles, Altın Post'u aramak için çıkılan yolculuktan ayrılır ve Hylas'ın kaybolduğu Kius çayı civarında Mysialılar ile onu arar. Hylas'ın bir şekilde kayboluşu, belki de suyun içine düşüp boğularak yok oluşu su perilerinden birinin ona âşık olması ve suyun içine çekmiş olabileceği şeklinde yorumlanmıştır; Hylas çok yakışıklıdır ve kadınların ona âşık olmaması imkânsızdır.

[12] Apoll. Rhd. *Argn.* I. 122-139.

[13] Apoll. Rhd. *Argn.* I. 127- 129.

Mozaik sanatında figürlü betimler arasında kaçırma, zor kullanma veya kaçırarak cezalandırma gibi temaların konu alınması yok değildir ama sayıca azdır. Mitolojide genç kız veya yakışıklı genç erkek kaçırma öyküleri daha çok baş tanrı Zeus ile ilgilidir ve mozaik sanatında da bu öykülerin çeşitli epizotları sıkça betimlenir. Ne var ki, ikincil veya daha az önemli mitolojik yarı tanrı veya kahramanların başka bir figürü kaçırmak, zor kullanmak veya cezalandırmak gibi öykülerinin betimi mozaik sanatında enderdir. Kilikia Bölgesi mitolojik öykülü mozaikleri arasında *Zeus'un Ganymede'yi Kaçırma* sahnesinden[14] başka, Syedra Hylas mozaiğinde olduğu gibi, birkaç figürün bir diğerine zor kullandığı sahne betimli bir figürlü zemin mozaiği daha bulunmaktadır: *Dirke'nin Cezalandırılması*. Ovalık Kilikia Bölgesi'nde açığa çıkarılarak Adana Müzesi'ne kaldırılan *Dirke'nin Cezalandırılması* mozaiğinin tasarımı ve kompozisyonda figürlerin yerleştirilmesi, Syedra Hylas mozaiğine çok benzemektedir. Kenger yaprağı sarmalından oluşan koyu renk üzerine uygulanmış, geniş bir floral bant ve Eros ve yaban hayvanlarının avını gösterir *venationes* frizi ile çerçeveli orta panoda bu kez bir kadın figür diz çöktüğü yerden güç alıp direnmeye ve kollarını kavrayanlardan kurtulmaya çalışmaktadır[15].

Balıkçı Eroslar ve Deniz Peyzajı Mozaiği (Fig. 2)

Bir teknede olta ile balık avlayan iki Eros figürü ve deniz içinde irili ufaklı deniz hayvanları ile betimli zemin mozaiği Syedra Antik Kenti'nin Aşağı Kent kısmında, limana yakın bir alanda Adataş mevkide 1994 yılında Alanya Müzesi uzmanları tarafından Kurtarma Kazısı yapılarak müze bahçesine kaldırılmıştır. Etrafı blok taşlar ile çevrili 3.50 x 2.96 m boyutunda bir ünitenin zeminini kaplayan mozaik 3.11 x 2.80 m boyutundadır. Dar kenarları doğu ve batı yönünde olan dikdörtgen şeklinde bir alanı kaplayan mozaikli zemin kuzey, güney ve batı yönlerinden duvar kalıntıları ile çevrilidir. Zemin mozaiğinin doğu kesimi büyük ölçüde kaçak kazı tahribatına uğramıştır. Kaçak kazı ile açılmış doğu kısmın altında ortaya çıkan bir tonozlu ünitenin varlığı kurtarma kazısı sırasında tespit edilmiştir. Zemin mozaiğinin batı köşesinde bir su gideri bulunmaktadır. Kazıyı gerçekleştiren müze uzmanları, pişmiş toprak künk ile oluşturulmuş su giderinin alttaki tonozlu mekân ile bağlantılı olduğunu düşünmekte ve bu nedenle de yapının bir hamam olma olasılığını not düşmektedirler[16]. Mozaikle bezenen havuz, hamam havuzlarından birine ait olabileceği gibi bir köşesinde akıtma deliği olması mozaiğin bezediği zeminin sığ da olsa havuz niteliğinde bir ıslak mekân olduğuna kesinlik kazandırmaktadır. Çok derin olmayan sığ bir havuz, Syedra Kenti'nde *peristil* planlı bir *villa urbana* veya bir kamu yapısının *implivium* havuzu olması da olasıdır. Opus tessellatum tekniğinde işlenmiş zemin mozaiğinin ancak üçte ikisi okunabilir durumdadır.

Duvarlar ile çevrili zeminin tümünü kaplayan mozaiğin figürlü ana panosunu dıştan içe doğru kalın bir siyah bant ve ikinci olarak da beyaz zemin üzerine siyah işlenmiş inci dizisi motifli bezeme çevrelemektedir. İnci dizisi bezemesi ardışık olarak dikey ve yatay işlenmiş incilerden oluşmaktadır. İnci motifinde dikey yerleştirilenler tek veya çift olup bir mekik gibi ince betimlenmişken yatay ve tekli yerleştirilen inciler ise kalın ve dolgun badem şeklinde işlenmiştir. Bezemede badem şeklindeki siyah inciler çerçevenin köşesinde birleştiklerinde üçgen şekilli kanatlı pembe renkte ve ortasındaki siyah kare üstünde 9 adet tesserae- taşçık ile oluşturulmuş beyaz kare dolgulu bir

[14] Tülek 2004 Silifke mozaiği.

[15] Tülek 2004, 33, Tülek 2006, 33.

[16] Karamut 1995, 82.

dörtlü yıldız motifi oluşturmaktadırlar. Mozaik ustası, mozaiğin uygulandığı zeminin ölçeğine göre iri boyutta oluşturulmuş inci dizisi motifin köşe dönüşleri için son derece zarif ve güzel bir çözüm bulmuştur ki, bilinen benzer bir örneği Akdeniz Bölgesi mozaikleri arasında yoktur. Ayrıca siyah-beyaz biçemde işlenen inci dizisi motifli çerçeve bezemesine eklenen pembe renk ile çerçeveye bir canlılık kazandırmıştır.

Son derece canlı renklerle beyaz fon üzerine figürlerin işlendiği ana panonun ortasına pruvası batı yönünde bir balıkçı teknesi işlenmiştir. Tekne kalın bir kahverengi çizgi ile belirlenmiş aşağıdan yukarı doğru açılan kahve ve sarı tonlarında ve beyaz renkte işlenmiştir. Balık tutan Eroslardan biri oturmuş kürekleri çekmekte diğeri ise ayakta teknenin burnunda oltayı denize sallamış balık tutmaktadır. Her iki figürün de çıplak bedeninde sırtta bir çift kanat bulunmaktadır. İki Eros figürü ekmeğini kazanmak için ağ atarak balık tutan balıkçı Syedra halkının günlük yaşamını betimlemekten daha çok boş vaktini hoş bir şekilde eğlenerek geçirmektedirler. Erosların bedeni pembe rengin tonlarında, kırmızı, bordo, oksit sarı, gri, beyaz ve açık kahve renklerde taşlarla işlenmiştir. Erosların kanatlarında yalnızca birer sıra mavi renkte *smalti* -opak cam tesserae bulunmaktadır. Erosların bedenleri yumuşak bir ışıkla gölgelendirilmiş ve krem, pembe ve açık kırmızı renklerde yumuşak geçişler ile adeta sfumato uygulanmıştır.

Kürekleri çeken Eros, geniş omuzlu ve pazulu ve ayakta olta atan ise görece daha zayıf ve küçük boyutta betimlenmiştir. Tekne içinde oturarak değil de teknenin burnunda ayakta duran Eros sağ ayağı önde sol ayağı arkada betimi ile hareket anında gösterilmiştir. Küçük balıkçı teknesinin arkası yukarı doğru kıvrık olup teknenin pruvasında ise U-şekli çizecek kadar içe kıvrık bir mahmuz betimlenmiştir. Antik dönemde mahmuz, ticaret teknelerinde de görülmekle beraber daha çok *brireme* veya *liburna* tipinde savaş teknelerinin pruvasında bulunurdu. Syedra mozaiğinde teknenin boyutu tıknaz ve pupa tarafı ise olabildiğince yukarı kıvrık olması ile bir ticaret teknesinin yarısı betimlenmiştir. Olta ile balık tutmak, sabır göstererek, sakin ve dingin bir şekilde yapılabilecek bir etkinliktir. Nitekim mozaikte betimlenen deniz peyzajında hırçın dalgalar olmadığı gibi tekne etrafında sakin yüzen çok çeşitli balıklar betimlidirler. Tekne etrafında balıkların yönleri birbirleri ile ilişkilidir. Yunus balığının müren balığını ağzında dişlerinin arasında kavraması dışında deniz peyzajında balıkların huzuru ve dinginliğin bozulduğunu gösterir bir betim yoktur.

Teknenin etrafındaki çeşitli balık türleri arasında dramatik bir dışa-vuruş bir tek yunus ve müren balığının mücadelesinin betimlenişinde görülmektedir. Kuyruğu yukarı doğru kıvrılmış olan yunus kızgın bakışlarla öfke saçarken dişleri arasında yakaladığı müren balığı kurtulmak için kıvrılıp debelenmektedir. Yunus ve müren balığı mücadelesi sahnesi kompozisyonun üst yarısına ve Erosların tekne sahnesinin baktığı yönün tam tersine bakışla yerleştirilmiştir. Böylelikle balık tutan Eroslara bakan kişi, yunuslu sahneyi baş aşağı görmekte, bakışı yönünde düzgün görebilmek için kompozisyonun karşı kenarına geçilmesi gerekmektedir. Kompozisyonda diğer balık betimlemeleri de belirli bir yönde yerleştirilmişlerdir. Teknenin hemen altında sola doğru yüzen bir balık gösterilmiştir. Bu balığın önünde dikey olarak betimlenmiş olan balık, Eros'un oltasına takılmış olandır. Seyircinin gözü kompozisyonun sol köşesine kadar gelmiş ve oltaya takılmış balıkla da biraz yukarı çekilmiştir, böylelikle sol dar kenara yerleştirilmiş olan balığın büyüklüğü gözü rahatsız etmez. Büyük balığın yönü de sola ileri doğru, kompozisyonun dar kenarın karşı köşesine doğrudur. İzleyicinin gözü karşı köşeye bir başka balığın olduğu yöne doğru kayarken

dar kenarın ortasında bir vatoz balığı adeta karşı köşedeki balıkla arada kalan boşluğu doldurmak üzere yerleştirilmiştir. Bu esnada yunus balığı kocaman kafası ve ağzında müren balığı karşı uzun kenarı ve ortaya doğru olan tüm boşluğu doldurur. Yunus balığının başının yönü dar kenardaki balıklarla karşı karşıyadır. Burada bir kafa kafaya gelme ve tüm dikkati üstüne toplama söz konusudur. İzleyici açısından, hala yunus sahnesi baş aşağı olduğundan izleyici pano kenarındaki dolaşmasını sürdürüp karşı kenara geçer. Yunus iri gövdesiyle kompozisyonun büyük kısmını bu kenarda, en azından Eroslar ve tekne sahnesi boyunca doldurur.

Yunusun arkasında, izleyiciyi uzun kenarın öteki köşesine götürecek şekilde yunusun ters istikametinde yüzen bir kılıç balığı bulunmaktadır. İzleyici böylelikle kompozisyonun karşı kısa kenarına kadar gelmiştir. Mozaiğin bu kısmı defineci kazısında parçalanmışsa da kompozisyonun bu dar kenarının bir önceki kenarla benzer betimlemeye sahip olduğunu ve izleyiciyi bir sonraki köşeye sürüklemek için de balıkların o yönde betimlendiği düşünülebilir.

Her ne kadar Erosların balık tutma sahnesi izleyiciye zorunlu bir bakış yönü getirse de yunus sahnesi tüm kompozisyonu yatay olarak ikiye bölmektedir. Dar kenarlar bir sahneyi ötekine taşımakta ve kompozisyona hareket sağlama görevini yerine getirmenin yanı sıra ortada küçük bir kaya ve her iki yanında birer balık ile üçlü bir bütünlük oluşturan betime de sahiptir. Böylelikle dar kenar betimleri ile kompozisyonda ayrıca bölümleme ve ardışık sahneleme yaratılmaktadır; Kompozisyona birden fazla bakış yönü yaratılmış olmaktadır. Birden fazla bakış yönü yaratma Roma resim sanatında geliştirilmiş bir teknik olup MS 3. yüzyıl ve sonrasında geliştiğini görmekteyiz. Antakya mozaiklerinde bir zemine tek bir temanın farklı sahnelerinin anlatıldığı hem birbiriyle ilintili hem de kendi içlerinde bütünlüğü olan adeta küçük küçük epizotlar şeklinde kimi zaman ayrıca çerçevelenmiş betimli zemin mozaikleri bulunmuştur. Syedra *Balıkçı Eroslar* mozaiğinde gördüğümüz aynı kompozisyon içinde birden fazla yön ve yönelimlerle verilmiş hareket yine aynı kıyı şeridinde bulunmuş bir başka mozaikte, MS 4. yüzyılın ikinci yarısına tarihli olan *Kelenderis Liman* mozaiğinde doruğa çıkmaktadır[17]. Syedra mozaiğinde, epizotlama, yönelimle hareketlendirme ve birden fazla bakış yönü gibi teknikler kullanılmıştır. Ayrıca, böyle bir kompozisyon, mozaiğin yapının planında nasıl bir alana ve üniteye yerleştirilmesi gerektiğini de belirler. Yönlendirme ve bakışı yönelimle hareketlendirme tarzında bir kompozisyon, izleyicinin mozaiğin etrafında dönerek mozaiğe bakmasını zorunlu kılmaktadır. Mozaik, etrafında dolaşılabilir genişliğe sahip bir zemine ancak yerleştirilebilir ki, uygulanan kompozisyon tekniğin dayatması gerçekleşebilsin ve izleyici, her açıdan mozaiği görebilsin ve güzelliğini yaşayabilsin.

Siyah-Beyaz Mozaik (Fig. 3)

Zemin mozaiği, Syedra Antik Kenti'nin Yukarı Kent kısmında Büyük Hamam yapısının *apodyterium* olarak tanımlanmış ünitesinin[18] batısındaki bir başka yapı ile arasındaki koridor veya geçit işlevli dar bir zemini bezemektedir[19]. Yalın tek renk, siyah taşlar ile işlenmiş mozaik zeminin ortasında ardışık olarak beyaz taşlar ile oluşturulmuş küçük haç ve baklava motifleri bulunmaktadır.

[17] Tülek 2004

[18] Özden Gerçeker 2020, Fig.3a; https://syedra.org/sayfa/kazi-calismalari ; Ergürer vd. 2022, 301, Resim 3.

[19] Yazarın Doktora Tezi için 2003 yılında bölgede yürüttüğü yüzey araştırmasında belgelenen zemin mozaiği, olasılıkla Karamut'un belirttiği Alanya Müze uzmanlarının çalışmalarında açığa çıkan Sütunlu cadde ile Büyük Hamam arasında sarnıçlı yapıya geçiş mekânı bezeyen siyah ve beyaz mozaiktir. Karamut 1996, 52.

Beyaz renkte motiflerin basit, az sayıda taşlar ile seyrek işlenmiş mozaiğin bezediği alan, ait olduğu yapı veya yapıların atıl ve önemsiz işlevli bir ünitesi olmalıdır. Mozaiğin desen uygulaması, yapı içi ünitelerde duvar ile ana panoyu çevreleyen tek renk bant ve çerçeveler arasında zemine tek renkte kakılmış ve *"duvar silmesi"* mozaiği uygulamasıdır. Duvar silmesi zemin mozaikleri, zemin mozaiklerinin bilimsel ve sanatsal incelemelerinde yanı sıra mozaiğin zemindeki bezeli kısmı korumak adına bulunduğu yerden kaldırılıp koruma veya sergileme alanlarına götürüldüklerinde *in situ* bırakılan, ölçülmeyen, değerlendirmeye alınmayan ve göz ardı edilen kısmıdır.

Değerlendirme

Akdeniz havzası mozaikleri arasında *Hylas'ın Kaçırılması* temalı henüz bilinen mozaiklerin sayıları dokuzdur. Hylas temalı mozaiklerin biri *opus sectile* tekniğinde ve Geç Roma Dönemi'ne tarihli olmak üzere diğer hepsi *opus tessellatum* tekniğinde ve Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlidir. Hylas betimli antik sanat eserlerinin külliyatı ilk defa 1895'te çıkarılarak çalışılmıştır. Antik Çağ sanatının çeşitli medyasında mitolojik kahraman Hylas'ın betimlendiği toplam 33 eser arasından duvar resmi olarak yalnızca 5 adet Hylas'ın Kaçırılma sahnesi saptamıştır[20]. Zemin mozaikleri arasında ise Hylas konulu betimlemelerin sayısı 15 adettir. Hylas mozaiklerinin bazılarında Hylas, hamisi Herakles veya başka kahramanlarla birlikte gösterilmekte, bazılarında tek başına bazılarında ise de kaçırılma sonrası durumu kabullenmiş periler ile muhabbet içinde gösterilmektedir. Özgün öykünün, kaçırılma sahnesinin betimlendiği mozaiklerin sayısı yalnızca 8 adettir. Syedra Antik Kenti'nde bulunan mozaiğin eklenmesiyle sayı 9 âdete ulaşmaktadır. Böylelikle dünyada, bugüne değin bulunmuş olan, özgün öykünün 5 adet duvar resmi ve de 9 adet zemin mozaiğinde betimi bulunmaktadır.

Hylas'ın kaçırılması sahneli diğer 8 mozaikten aralarında kompozisyon açısından Syedra Hylas mozaiği ile en fazla benzerlik gösteren Fas'ta, Volubilis antik kentinde bulunmuş Hylas mozaiğidir[21]. Volubilis mozaiğinde de Hylas, cepheden gösterilmiş pelerini omuzlarından arkaya doğru düşerek çıplak bedeni açığa çıkmış ve her iki yanında birer su perisi onu kollarından tutarak suya çekmeye çalışmaktadırlar. Hylas mozaiği, Volubilis antik kentinde Venüs Mozaiği Evi'nin bir oda zeminini süslemektedir. Volubilis Hylas mozaiği MS 3. yüzyıl başına tarihlenmiştir. Hylas mozaikleri üzerine yapılan ayrıntılı bir incelemede Hylas temalı mozaiklerin genellikle Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlendiği anlaşılmaktadır[22]. Ayrıca, incelenen tüm Hylas temalı mozaiklerin konut birimlerini süslediği görülmüştür.

[20] Türk, 1895. Ling, 1979, 775. Hylas betimlerinin bir derlemesi için bakınız: Grünhagen, 1954: 53-57; Brommer 1971; Lancha, 1983: 381-392; Oakley, 1990: 574-579; Muth 1999: 109-129.

[21] Muth 1999, 112; Muth tarafından kaynakçalarıyla birlikte liste ayrıntılı olarak verilmektedir: Konstantin Müzesi'nde sergilenen bir Roma evinden, MS 2. yüzyılın ikinci yarısı ile 3. yüzyıla tarihlenen Cirta-Constantine Hylas mozaiği; Djemila Müzesi'ndeki Hylas Evi'nden MS 4. yüzyılın ikinci yarısı ile 5. yüzyılın başlarına tarihlenen Cuicul-Djemila Hylas mozaiği; Hylas Evi'nden, yerel Arkeoloji Müzesi'nde sergilenen, MS 2. yüzyılın ikinci yarısına ve 3. yüzyılın başlarına tarihlenen Italica, Sevilla; Los Villares villasından León Marco Quintana, arkeoloji müzesinde sergileniyor, MS 3. yüzyılın sonlarından 4. yüzyıla tarihleniyor; Santa Cruz Müzesi'ndeki Villa de Materno'dan Caranque-Toledo, MS 4. yüzyılın ikinci yarısı ile 5. yüzyılın başlarına tarihleniyor; Vienne, Saint-Romain-en-Gal (St. Colombe), Grenoble Resim ve Heykel Müzesi'nde sergilenen Roma evinden, MS 2. yüzyılın ikinci yarısından 3. yüzyılın başlarına tarihlenen ve son Hylas mozaiği, yani uzak bulunan, kaçırma sahnesini temsil eden Yunanistan, Amfipolis, Kavala'dan, MS 2. yüzyılın ikinci yarısından MS 3. yüzyıla tarihlenen bir Roma villasında bulunmuştur.

[22] Muth, 1999, 109-129

Syedra Antik Kenti'nde bulunmuş yazıtlarda tanrı ve tanrıçalar, Ares, Hermes ve Aphrodite'in isimleri geçmektedir. Ares, Hermes, Aphrodite ve Dike gibi birincil ve ikincil tanrı ve tanrıçalardan güç ve destek arayışı ve beklentisi[23], Syedra halkının kollektif bilincinde Klasik mitolojinin tanrı ve tanrıçaların öykü, güç ve becerilerinin derinlemesine yeri olduğunu ve toplumsal olaylarda yardım etmesi veya yol göstermesi beklenen güçler olduklarını göstermektedir. Sistematik arkeolojik kazıları yeni başlamış Syedra kentinde, henüz Herakles'e atfedilen bir sunak, kutsal alan veya kült bilgisine ait verilerini edinilmemiş olması hiç olmadığını göstermez. Syedra halkının kültürel söylencelerinde Herakles'in belli bir ağırlıklı yeri olduğunu doğrudan Herakles ile ilgili mitolojik bir figür olan Hylas'ın mozaikte betiminin bulunması yanı sıra bölgede bulunup Alanya Müzesi'nde sergilenen bir Herakles Heykeli de bölgede Herakles'in önemli bir tanrı olduğunu göstermektedir[24]. Ayrıca, *Herakles'in On iki İşi* betimli zemin mozaiği, son arkeolojik kazılarda Büyük Hamam'ın frigidaryum olarak tanımlanan salonunun zemininde açığa çıkarılmıştır[25]. Herakles figürleri, aynen Hylas ve Eros figürlerinde olduğu gibi yumuşak bir ışık ve gölge uygulanmış bedenler krem, pembe ve açık kırmızı renklerde yumuşak geçişler ile hacim kazandırılmıştır.

Mozaik sanatında betimli başka mitolojik öykülere bakıldığında belki de en çok sayıda betimlenen kahraman Orpheus'tur; özellikle Orpheus'un eşini kaybettikten sonra müziği ile yabanıl doğayı ehlileştirmesi ve dizeleri ile yol göstermesi tek tipleşmiş bir kompozisyon ile görselleştirilmiştir. Yabanılı ehlileştiren Orpheus teması nerdeyse 100 adet sayıda zemin mozaiğinde işlenmiştir[26].Orpheus temasının bu kadar yaygın işlenmesinin nedeni temanın ana fikrinin dönemin kültürel gelişimine denk düşmesi ve toplumsal kaygı ve düşüncelerin izdüşümü olmasındandır. Klasik kültürün mitolojisinde ancak hamisi Herakles ile varlık bulan Hylas'ın, başka birçok mitolojik kahraman varken az sayıda bile olsa betimlenmiş olması, olsa olsa kent kültürü ve toplumsal yaşamında tanrı-kahraman Herakles'in ağırlıklı yeri olmasındandır. Bir başka deyişle Hylas'ın yaşam öyküsünün bir zemin mozaiğinin ana teması olarak betimlenmesi ancak o bölge halkının toplumsal yaşamında Herakles'in önemli bir yeri olduğu ve belki de bir Herakles kültünün olduğunu gösterir.

Herakles, Zeus ve ölümlü Alkmene'den olma, baş tanrıça Hera'yı kızdıran bir yasak aşk meyvesi, bebekliğinden başlayarak Hera'nın gazabına uğramış, yetmemiş bir de Hera'nın Zeus'dan olma kızı Hebe ile evlenmiş[27] ve kendisine verilen on iki ayrı işi de masalsı bir güç ve beceri ile başarmış yarı tanrısal bir kahramandır. Herakles, bir elinde lobut ve omuzundan aşağı düşen bir aslan postu, öldürdüğü Nemea aslanı postu ile tanınır; iri yarı ve kaslı bedeni geniş omuzlu betimlenir. Herakles'in ismi bile Hera'nın isminden türetilmiş ve isminin Hera'nın öfkesine maruz kalmakla üstün güç kazanmış anlamına geldiği düşünülmektedir[28].

[23] Bean – Mitford 1962-63, 21,26.

[24] Sayın Karamut'un yöneticiliğinde Alanya Müze'de bir Herakles Salonu sergilemesi yapılması ve cam zemin altında Hylas mozaiği sergilenirken giriş kapısının tam karşısına bir niş içine Herakles heykelinin sergilenmesi kanımca müze uzmanlarının Hylas ve Herakles ilişkisinin bölge için öneminin farkında olup bunu ziyaretçiye yansıtma çabasını göstermektedir.

[25] Ergürer 2023a, 61-71; Ergürer 2023b, 157- 186.

[26] Tülek 1998, Efsuncu Orpheus.

[27] Hesiodos Theogonia, 935.

[28] Larson 2021, 448; Larson 2007, 29.

Herakles'in temsil ettiği güç ve atribu'lar Yakın Doğu inanışlarında MÖ 3bin hatta 4bin yıla kadar da gitmekte, Sümer mühürlerinde omuzuna aslan postu atmış bir elinde lobutu diğerinde yay olan bir kahraman betimi vardır. Fırtına tanrısı Enil'in oğlu Ninurta Herakles gibi aslan, Lerna'nın 7 başlı hydrası gibi çok başlı canavarlar ile savaşır[29]. Sümer'li Ninurta veya Babil'li Enkidu'nun vahşi hayvanlar ile olan savaşları ve onları ehlileştirmelerinin ikonografilerinin Kilikia Bölgesi Geç Hitit kabartmalarını örnekleyerek bu betimler aracılığı ile Anadolu'ya aktarıldığı öne sürülmektedir[30]. Herakles'in Fenikeliler tarafından Anadolu'ya tanıtıldığını ve Mısır kökenli çok daha eski bir tanrı olduğunu belirtir[31]. Orientalizan Dönem Grek ikonografisinin proto-tiplerini Yakın Doğu'da aramak gerektiği de öne sürülen bir başka görüştür[32].

Herakles, Homeros'un kahramanları gibi bir savaşçı kahraman değil[33] yabanıl hayvanların üstünde bir güce sahip, onları yenen ve onlara hükmedendir. MÖ 6. yüzyıl itibarı ile mitolojide Herakles, vahşi hayvanların patronudur. Hades'e yaptığı yolculuk öyküsünden sonra, Herakles'e yaşlılık ve ölüme muzaffer gelen, ölüme karşı koruyucu olma özelliği de atfedilir[34]. İnsanüstü güce sahip Herakles, mitini yaşatan eski çağ toplumunda güçlükleri aşabilme ve umudun simgesi haline de gelir[35]. Her zafer sonrasında Herakles "daha da güç" kazanır[36]. Xenophon'un ordusu, yola çıkmadan önce kurban kesip dua ettiklerinde Kurtarıcı Zeus ve Koruyucu Herakles'e dua ederler[37].

MÖ 7. yüzyılın ilk yarısında bir Grek koloni kenti olarak kurulan Thasos'ta koruyucu ilah Herakles idi ve yazıta göre kutsal alanı agorada bulunmaktaydı[38]. Yazılı kaynaklara göre MÖ 6. yüzyıl başında Tirynis kenti ve Sicilya'daki Selinous kentlerinde de Herakles'e atfen birer kutsal alan bulunmaktaydı[39]. MÖ 5. yüzyıldan itibaren varlığı bilinen Herakles kültü, Hellenistik Dönem'den itibaren Akdeniz havzasında birçok bölgelerde çok rağbet edilen bir kült haline dönüşmüştür[40]. Yine antik kaynak ve yazıtlardan Anadolu'da birçok kentte Milet, Efes ve Erithyrai gibi, Herakles Kutsal alanları bulunmaktadır[41]. Hermes ile Herakles'in sunaklarının birlikte olduğu çok sayıda kutsal alanlar da bulunmaktadır[42]. Herakles onuruna şölenlerde Herakles'e öykünerek bolca et yenen yemeklere yalnızca erkekler katılır ve bazı kültler daha da ileri giderek tümü ile yalnızca erkeklere özgü erkek egemen bir anlayışa sahip cinsiyet ayrımcılığı uygularlar. Thasos'ta, Herakles tapınımında keçi ve domuz eti tanrıya sunulmaz ve kadınlar ritüele kesinlikle katılmazlardı[43].

[29] Burkert 1979, 80.
[30] Burkert 1979, 81.
[31] Herodotos 2. 44.
[32] Burkert 1979, 82.
[33] Burkert 1979, 94.
[34] Burkert 1979, 97.
[35] Burkert 1979, 98.
[36] Öztürk 2016, 684.
[37] Ksenophon, Anabasis 5.8.25; Larson 2021, 447.
[38] Larson 2007, 185.
[39] Larson 2021, 448; Larson 2007, 187.
[40] Lordkipanidze 1990, 277.
[41] Larson 2007, 97.
[42] Larson 2021, 449.
[43] Larson 2007, 186.

Herakles, insanüstü gücü ile vahşi hayvanlara karşı imkânsız mücadelelerde muzaffer gelmesi ve spor oyunlarının kurucusu olması nedeni ile *kallinikus*- muhteşem muzaffer olarak tanımlanmıştır. MÖ 5. yüzyıl itibarı ile Hermes, yarışmaların ilahı- patronu olarak inanış görürken Herakles de Olympia'daki oyunların kurucusu da olmakla[44] *gymnasion* ve *palaestra*'nın ilahı veya patronu onuruna sahipti[45]. Gymnasion ve palaestra bitişik bir yapılar kümesi olarak birlikte işlevli olup güreş gibi sporların yapılmasının yanı sıra savaş için de hazırlanılan yerlerdi ve *Herakleion* olarak adlandırılırdı. Iolaos, Iphikles ve Herakles'in oğulları gibi gençlere *Herakleion* kahramanları denirdi[46]. Hermes ve Apollon gibi, doğal olarak Herakles de bu *gymnasion*'larda spor yapan ve savaşa hazırlanan gençlerin ilahıdır[47].

Herakles kültünün çok yaygın olmasına karşın onun tek bir kentin koruyucu tanrısı özelliği olması, Thasos dışında, enderdir. Herakles tüm Grek halklarının ilahıdır. Bu nedenle de kültü yaygın ve kutsal alanları hemen her kenttedir. Doğduğu Teb kentinde MÖ 5. yüzyılda olmak üzere, en eski kutsal alanlarından biri Marathon kentinde olup Atinalılar'ın Persler'e karşı savaşa Herakles'in kutsal alanında hazırlandıkları bilinmektedir. Hatta Marathon Savaşı'ndan dönen Atinalılar'ın gittiği Illisos nehri üzerindeki Kynosarges kentinde ebeveynlerinden yalnızca birinin yurttaş olduğu veya babası belli olmayan gençlerin daha çok gittiği Herakleion'da karısı Hebe'nin de bir sunağı olduğunu antik yazarlardan öğreniyoruz[48]. Karadeniz kıyı kentlerinden biri olan Herakleia Pontika'nin *akropolis*'inde MÖ 3. yüzyılda yapılmış bir Herakles tapınağı olduğu antik kaynaklarda belirtilmekte olup kentte altın bir Herakles heykeli olmasının da tapınağın ve de Herakles kültünün var olduğunu pekiştirdiği düşünülebilir[49].

Herakles, atletizm ve spor yapmanın bir yaşam biçimi olduğu Klasik kültürde yetişmiş her gencin ilahı ve rol modeli olduğu bir kültürel ortamda, Büyük İskender'in Herakles'in aslan postunu başına geçirerek savaşa gidişinde Herakles'e öykünmesi gibi Herakles kadar güçlü olma inanç ve isteğini temsil etmektedir. Aynı şekilde, Roma İmparatoru Commodus'un aynen Herakles gibi başına aslan postu geçirmiş halde heykel betimi, imparatorun Herakles gibi ve onun kadar güçlü olma isteğini yansıtması yanı sıra Herakles kültünün MS 1. yüzyıl Roma İmparatorluk Dönemi'nde varlığı ve etkisini göstermektedir. Aynı şekilde, Geç Roma Dönemi'nde MS 4. yüzyılda Maximimianus'un bastırdığı altın sikkenin ön yüzünde başında aslan postu betimli portresi ve arka yüzünde Herakles'in *On İki İşi*'nden biri olan Lernea Hydra'sı- yedi kollu yılanı öldürme sahnesi betimlidir[50]. Tetrarki Dönemi'nin ilk yöneticilerinden İmparator Maximianus sikkesi üstündeki Herakles betimi, Herakles kültünün devamlılığını ve gücünü gösterdiği gibi yöneticilerin Herakles gibi güçlü olmak istemlerini veya onun gibi güçlü olduklarını göstermek istedikleri bir propagandayı da temsil etmektedir.

Syedra Antik Kenti'nde bulunan Hylas mozaiğinin özelliği, Herakles miti ile ancak var olan ve son derece ender betimlenmiş bir ikonografinin betimlenmesi ve kentte Herakles kültüne işaret etmiş olmasıdır. Böylelikle, Syedra yukarı kentte Büyük Hamam'ın frigidaryum zeminini tümden

[44] Larson 2007, 27.
[45] Larson 2007, 147.
[46] Larson 2007, 183.
[47] Larson 2021, 449.
[48] Herodotos 6.116.
[49] Öztürk 2016, 685.
[50] Maranesi 2018.

kaplayan tek bir pano ile insan boyutunda Herakles'in 12 görevini yan yana betimleyen bir Mozaik bezemenin varlığı[51] sürpriz değildir. Kenti kazan arkeoloji ekibin hamamın bitişiğinde tanımlanan *gymnasion* yapısı içinde ilerleyen kazılarda bir sunak bulması olasıdır ve Herakles'in *On iki İşi* betimli zemin mozaiği ile birlikte Syedra kentinde Herakles kültü varlığını perçinleyecektir[52].

Balıkçı Eroslar mozaiğinde ise yunusun müren balığı ile olan sahnesinin ikonografik olarak Eros sahnesini bütünleyen ona katkıda bulunan bir betimdir. Müren balığı kötüyü yunus ise iyiyi temsil etmektedir. Yunus, denizde balıkçıların dostudur ve iyi ve kötünün çatışmasında yılan balığının temsil ettiği kötülüğe karşı denizde ekmek parasını kazanmakta olan balıkçıları korumaktadır. Yunus, iri ve öfkeli bakışlı betimlenerek kötülükleri korkutup kaçırmak istemekte koruyucu işlev görmektedir. Sanatta korumaya yönelik betimlemeler apotropaik olarak sınıflandırılmaktadır. Deniz sahnelerinde deniz tanrıları olan Okeanus Kuzey Afrika mozaiklerinde Tethys ise Anadolu mozaiklerinde aynı şekilde apotropaik özellikte kullanılmışlardır.

Balık tutan Eros betimli mozaikler, Kilikia'da, Antakya mozaiklerinde[53] olduğu gibi Kuzey Afrika mozaiklerinde de betimlenmişlerdir[54]. Eros figürleri, günlük hayatı anlatan -janr sahnelerinde yerel halkı temsil ederek onların yaşamlarına öykünen sahnelerde betimlenirler. Syedra mozaiğinde ön anlatımda kaygısız ve mutlu boş vaktini hoş bir şekilde eğlenerek geçiren Eros figürleri betimlenmiş olmakla beraber arka planda yörenin balıkçılarının günlük yaşamını anlatılmakta ve Syedra halkının mutlu ve mesut huzur içinde bir yaşamı olduğu göndermesi de yapılmaktadır.

Son Yerine

Syedra Antik Kenti'nde kazılar ile açığa çıkarılan ve bugün Alanya Müzesi'nde sergilenen Hylas'ın kaçırılması mitolojik öykülü mozaik, Anadolu ve Kilikia Bölgesi mozaikleri arasında halen tek örnektir. Antik sanatta çok ender, ancak iki elin parmakları kadar bir sayıda Hylas'ın su perileri tarafından zorla alı konulması betiminin Anadolu'nun güneyinde, Akdeniz kıyılarının Dağlık Kilikia Bölgesi'nde bir antik kentte açığa çıkması kanımızca Syedra Antik Kenti ve bölge kültürel yaşamını anlamak açısından son derece önemlidir[55].

Hylas mozaiği, Herakles yontusu ve yeni bulunan Herakles mozaiği Herakles kültünün kentte varlığına da işaret etmektedir. Herakles ile doğrudan ikonografik olarak ilişkili Hylas mozaiği, aynı zamanda sanatsal ve mozaiğin işlenişindeki ustalık olarak da Yukarı Kent Büyük Hamam'da yeni bulunmuş Herakles mozaiği ile ortak özellikler göstermektedir. Balıkçı Eros mozaiğinde figürlerin betimlenişinde de ortak benzerlikler olması kentte bir mozaik atölyesinin varlığını göstermektedir. Figürlü betimlerin aynı mitolojik öykünün baş ve yan kahramanları olarak ikonografik temalara sahip olmaları da hem Syedra kentinde bir Herakles kültünün varlığına hem de kentin derin ve zengin bir kültürel yaşamına işaret etmektedir.

---

[51] Ergürer 2023a, 61-71; Ergürer 2023b, 157- 186

[52] Doğu Akdeniz'de, Syedra kazılarından hemen önce bulunmuş, günümüz Larnaka, antik Kition kentine ait MS 3. yüzyıla tarihlenen Herakles ve *On iki İşi* betimli zemin mozaiğinin de bir hamam mozaiği olması olasıdır; Augusto – Alvarez 2021, 151.

[53] Levi, 1942. *Pls.* XXXIX. b and XLI. a, c, d.

[54] Balıkçıların günlük hayat betimleri Kuzey Afrika mozaiklerinde sayısız örnekleri bulunmaktadır. Bakınız: Foucher, *Navires et Barques*.1957; Foucher *Thermes Romaines des Environs d'Hadrumete*.1958.

[55] Tülek 2004, Tülek, 2006, Tülek 2011, Schebilereiter 2003, Ling 1979.

Fig. 1. Hylas Mozaiği

Fig. 1a. Herakles Heykeli Alanya Müzede.

Fig. 1b. Herakles Kutsal Alanı adak rölyefi.

Fig. 1d. Herakles Tapınağı Amman.

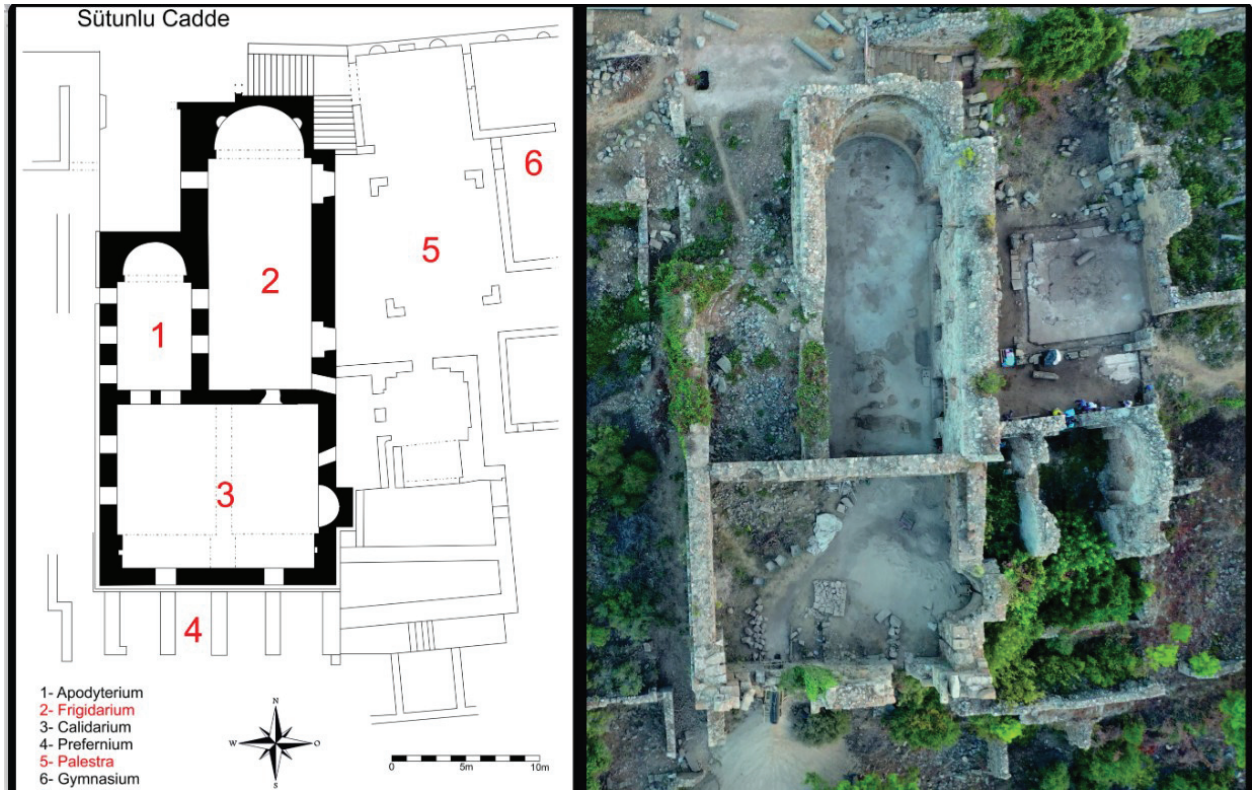

Fig. 1e. Syedra Büyük Hamam Plan ve hava fotoğrafı.

1/10

Fig 2. Balıkçı Eros ve Deniz Peyzajı.

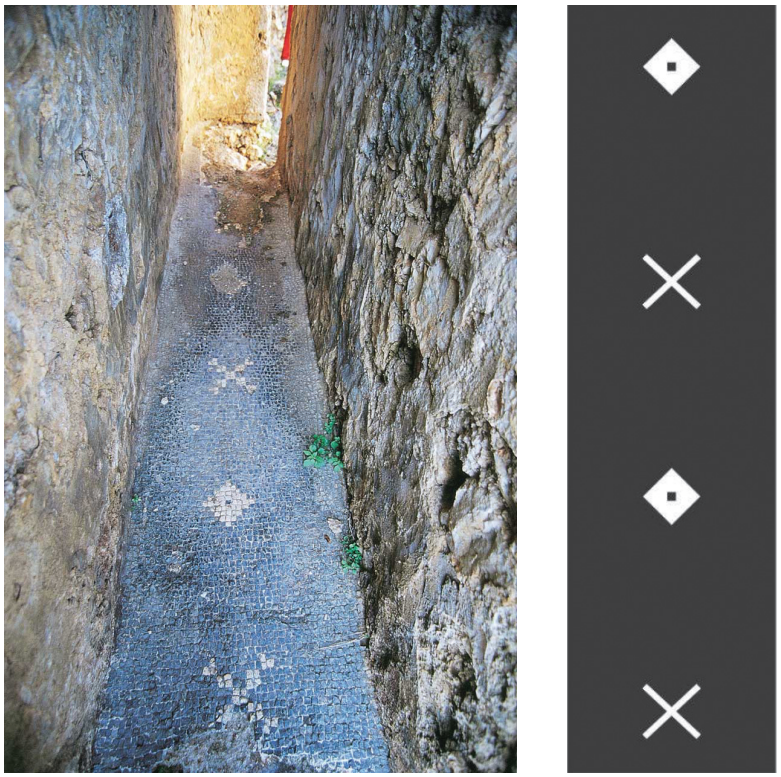

Fig. 3- 3a. Syedra Yukarı Kent siyah-beyaz koridor mozaiği ve çizimi.

KAYNAKÇA

Antik Kaynaklar

Apollonius Rhodius

Apollonius Rhodius: Argonautica, (Çev., ve Ed.). Seaton, R.C. Harvard University Press, Cambridge M. A. 1912.

Herodotos

Tarih. Çev. Müntekim Ökmen, İş Bankası Yayınları, İstanbul 2019.

Hesiosdos

Hesiodos Eseri ve Kaynakları, (Çev., ve Eds. Sabahattin Eyüboğlu, Azra Erhat), Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1977.

Ksenophon

Anabasis. Onbinlerin Dönüşü, (Çev. Ari Çokona), İş Bankası Yayınları. İstanbul 2015.

Modern Kaynaklar

Adak 2021

M. Adak, Ehrenmonumente aus der Kolonnadenstraße von Syedra Year 2021, Volume 7, 2021, 1 – 28.

Alföldi- Rosenbaum- Huber- Onurkan 1967

E. Alföldi- Rosenbaum- G. Huber- S. Onurkan, A Survey of Coastal Cities in Western Cilicia, Preliminary Report, Ankara 1967.

Augusto -Alvarez 2021

D. P. Augusto – P. A. Alvarez, "Idealization of the power of Hispanic elites through the representation of Hercules mosaics", Graeco-Latina Brunensia. 26,1, 2021, 135 – 155.

Autret- Rauh 2008

Caroline AUTRET- Nicholas RAUH. "Roman Amphora Production in Western Rough Cilicia", Olive Oil and Wine Production in Anatolian During the Antiquity, International Symposium Mersin-Turkey, 06-08 November 2008 109-122

Bean- Mitford 1962

G. E. Bean-T.B. Mitford, "Sites Old and New in Rough Cilicia", Anatolian Studies 12, 1962, 185-217.

Bean- Mitford 1965

G. E. Bean- T.B. Mitford, Journeys in Rough Cilicia in 1962 and 1963, Denkschriften der Osterreichische Akademie der Wissenschaften in Wien, Phil. -Hist- Klasse, Vienna 1965.

Bean- Mitford 1970

G. E. Bean- T.B. Mitford, Journeys in Rough Cilicia, 1964- 1968, Denkschriften der Osterreichische Akademie der Wissenschaften in Wien, Phil. -Hist- Klasse, 102, Vienna 1970.

Brommer 1971

F. Brommer, Denkmäleristen zur griechischen Heldensage. III. Marburg 1971.

Burkert 1979

W. Burkert, Structure and History in Freek Mythology and Ritual. The University of California Press. Berkley 1979.

Clayton 2017

B. L. Clayton, Heracles, Hylas, and the Homeric Hymn to Demeter in Apollonius's Argonautica. Helios, Volume 44, Number 2, Fall 2017, 1979, 133-156

Donceel-Voûte 1988

P. Donceel-Voûte, Les Pavements des Églises Byzantines de Syrie at du Liban, Louvain- La- Neuve 1988.

Dunbabin 1978

K. M. D. Dunbabin, The Mosaics of Roman North Africa, Oxford 1978.

Ergürer vd. 2023

H. E. Ergürer, Y. Arlı, M. Yıldızlı, U. Büyüme, H. Ergürer, "2019- 2020 Yılı Kazı Çalışmaları, KST 42, Cilt 2, 289- 310

Ergürer 2023a

H. Ergürer, "Syedra'da Herakles'in On İki İşi Betimli Mozaik", Aktüel Arkeoloji, Herakles'in Kenti Syedra, Ocak-Şubat 2023, 61-71.

Ergürer 2023b

H. Ergürer, "Syedra Büyük Hamam Kompleksindeki Herakles'in On İki İşinin Betimlendiği Mozaik Üzerine İlk Değerlendirme", JMR Volume 16, 2023, 157- 186

Foucher 1957

L. Foucher, Navires et Barques. Tunis 1957.

Foucher 1958

L. Foucher, Thermes Romaines des Environs d'Hadrumete, Tunis 1958.

Grünhagen 1954

W. Grünhagen, Der Schatzfund von Gross-Bodungen, Römisch-germamische Forschungen. 21, 1954, 53- 57.

Huber 1992

G. Huber, "Syedra" Anzeiger der Philosophisch- Historische Klasse 129, 1992, 2- 41.

Karamut 1995

İ. Karamut, "1994 Yılı Syedra Antik Kenti Çevre Düzenleme Çalışmaları", Müze Kurtarma Kazıları Sonuçları, VI., 1995, 77- 89.

Karamut 1996

İ. Karamut, "1995 Yılı Syedra Antik Kenti Çevre Düzenleme Çalışmaları", Müze Kurtarma Kazıları Sonuçları, VII, 1996, 49- 56.

Lancha 1983

J. Lancha, "L'iconographie d'Hylas dans les mosaïques romaines" third Colloquio Internazionale sul Mosaico Antico Ravenna 1980 (1983), 381-392.

Larson 2007

J. Larson, Ancient Grek Cults, Routledge. New York, 2007

Larson 2021

J. Larson, "The Cult of Heracles", in Daniel Ogden The Oxford Handbook of Heracles 2021, 447-5.

Levi 1942

D. Levi, Antioch Mosaic Pavements, Princeton 1942.

Ling 1979

R. Ling, "Hylas in Pompeian Art" Mélanges de l'École Francaise de Rome Antiquité, 91, 1979, 773- 809.

Lordkipanidze 1990

O. Lordkipanidze, "On the Cult of Heracles in Colchis. In: Mélanges Pierre Lévêque. 4: 277- 288. Annales littéraires de l'Université de Besançon,1990, 413. Besançon.

Maranesi 2018

A. Maranesi, "An Emperor for all Seasons—Maximian and the Transformation of His Political Representation", Imagining Emperors in the Later Roman Empire (Ed. Diederik P.W. Burgersdijk, Alan J. Ross), Leiden 2018, 63 – 82.

Muth 1999

S. Muth, 'Der ergriffene Mann': Zur Eigenständigkeit der Mythenrezeption in der Bildkunst. In: Spiegel des Mythos, Bilderwelt und Lebenswelt symposium Rome 1998, 109- 129.

Oakley 1990

J. H. Oakley, "Hylas", Lexicon Iconographicum Mythologiae Classicae. V.1. 1990, 574-579.

Ogden 2021

D. Ogden, The Oxford Handbook of Heracles, Oxford University Press, Oxford 2021.

Özden Gerçeker 2020

G. S. Özden Gerçeker, "2019 Yılı Syedra-Büyük Hamam Kazı Çalışmalarında Bulunan Geç Roma D Seramikleri", Seramik Araştırmaları Dergisi. 2, 2020, 103- 135.

Öztürk 2016

B. Öztürk, "Karadeniz Ereğli Müzesi'nden Herakles Aleksikakos'a Sunulan Bir Adağın Düşündürdükleri", Vir Doctus Anatolicus. Sencer Şahin: Bilime Adanmış Bir Hayat, (Eds. B. Tekmer, E. Akdoğu Arca, N. Gökalp Özdil). İstanbul 2016, 682- 698.

Scheibelreiter-Gall 2003

V. Scheibelreiter-Gall, "Ein mythologisches Mosaik aus Syedra/Nauloi", Anzeiger der philosophisch-historischen klasse, 2003, 183-202.

Tülek 2004

F. Tülek, Late Roman and Early Byzantine Floor Mosaics in Cilicia, UIUC. (Ph. D. Dissertation), IL. 2004.

Tülek 2011

F. Tülek, "Lore of Late Antique Culture in Cilicia: the Syedra Mosaics", Mosaicos de Conimbriga: X colóquio internacional de Associação internacional para o estudo do mosaico antigo (AIEMA) 29 de outubro-3 de novembro 2005, Conimbriga: Instituto dos Museus e Conservação, Condeixa-A-Nova (Ed. Cristina Oliveira), Portekiz 2011, 639- 645.

Tülek 2007

Füsun Tülek, "Alanya Mozaiklerinde Antik Yaşamın Yansımaları", Ed. Faruk Nafiz Koçak. ALANYA Tarih ve Kültür Seminerleri IV. 2006: 31-42. Alanya.

Türk 1895

G. Türk, "Der Hyla", Breslauer Philologische Abhandlungen VI. Bratislava 1895.

Türkmen 1999

S. Türkmen. "Akdeniz Kıyılarında Syedra" Antalya Kültür ve Sanat Bülteni 5.52, 1999.